

DR. NAGY ANDOR
Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
Eger

A komparatív pedagógia forrásai Magyarországon

A neveléstudomány egyik legújabb ága az összehasonlító pedagógia, amely hazánkban a 70-es évek közepétől került érdeklődésünk fókuszába. Jellemző azonban, hogy szinte azonnal vitatémává vált. Egyesek úgy fogalmaztak, hogy az összehasonlító pedagógia nem új tudomány, csupán módszer, amellyel eddig is éltek kutatóink, tudósaink.

Hazai és külföldi tanulmányaink, konferenciáink mindig is a tapasztalatok cseréjét, az összehasonlítás lehetőségét nyújtották számunkra. Konkrét példa erre, hogy Egerben az Iskolatelevízió születési évében, 1964-ben már azért rendeztünk tanácskozást, hogy a kezdeti tapasztalatokat, a műsorok beépítésének, alkalmazásának módszereit kicseréljük. Majd 1966-tól két évente rendeztünk nemzetközi konferenciákat azzal a céllal, hogy megismerhessük azt a metodikát, amely a világ oktató-televíziózásában a leghatékonyabbnak bizonyult. És ez a folyamat tartott 1994-ig, a Magyar Iskolatelevízió megszűntetéséig.

Az összehasonlító pedagógia művelését szolgálták azok a publikációk is, amelyek a különböző iskolatelevíziós konferenciák témáiról, eredményeiről számoltak be angol, magyar, német és orosz nyelven. Ezek a kiadványok eljutottak a konferenciák résztvevői által a világ különböző tájaira, szinte minden kontinensre, öregbítve hazánk iskolatelevíziós hírnevét. A külföldi vendégektől kapott anyagok tanulmányozása és azok hazai adaptálása szintén újabb összehasonlítási lehetőséggel járt.

A világban bármerre jártunk, nyitottak voltunk minden új befogadására. Már a 60-as évek végén javasoltuk külföldi tapasztalatokra építve, hogy a pedagógusképző intézményekben önálló tanzéki keretben kell oktatni a pedagógusjelölteket a technikai eszközök tudatos alkalmazására. Sajnos, javaslatunkat akkor elvetették azzal az indokkal, hogy nálunk még nem aktuális. Pedig a Presszman Intézettől akkor minden támogatást, dokumentumot megkaphattunk volna!

A volt szocialista országokból a szovjet pedagógia eredményeinek sajátos vagy másolt adaptációit hozhattuk magunkkal, számos új törekvéssel gazdagítva hazánk pedagógiáját.

Ausztriában járva, a pedagógiai akadémiákat látogatva döbrentünk rá a pedagógiai kommunikációs képzés fontosságára, melyet követendő példaként vetettük fel hazánkban. Ma viszont már polgárjogot nyert a pedagógusképző egyetemek és főiskolák tanterveiben.

Dániában, Finnországban a pedagógiai szerep sajátosságaival ismerkedhettünk meg. Angliában az akkor tőlünk még teljesen idegen tantervi rendszert tanulmányozhattuk.

Tényként kell megállapítani, hogy a rendszerváltozás folyamata a neveléstudományban már a 80-as évek elejétől érezte hatását. Lényegesen több információhoz jutottunk, mint megelőzően, és nemcsak keletről. Az ún. alternatív pedagógiák hazai megjelenése jótékonyan érezte hatását pedagógiánk elméletében és gyakorlatában egyaránt. A különböző közoktatási rendszerek, tantervelméletek, iskolakultúrák stb. megismerése erősen hatott a pedagógiai közgondolkodásra. Számos iskolakísérletet eredményezett, a nevelés-oktatás hatékonyabbá válását szolgálta.

A komparatív pedagógiai informálódást segítette elő a Pedagógiai Szemle és a Köznevelés is, ahogy ez mindmáig érzékelhető.

A hazai források közül elsőként kell megemlíteni azt a Összehasonlító pedagógiát, amely a Pedagógia Időszerű Kérdései sorozatban 1980-ban jelent meg gyűjteményes kötetként.

Illés Lajosné bevezető tanulmánya számos, e témában jelentős kérdést igyekezett akkor tisztázni. Ő volt az, aki hazánkban első között tette le voksát az összehasonlító pedagógia önálló diszciplínaként való értelmezése mellett.

Maga a kötet két nagy részből áll. Az első közli a 70-es években született angol, lengyel, német, szovjet szerzők írásait az összehasonlító pedagógia akkori eredményeiről és problémáiról. A második részben a Magyar Pedagógiai Társaság Összehasonlító Pedagógiai Szakosztályában kibontakozott vita anyaga olvasható, amely a Pedagógiai Szemlében jelent meg. A vitát dr. Bajkó Mátyás professzor 1977-es tanulmánya gerjesztette, amely számos kérdést igyekezett tisztázni.

Fontos forrás az összehasonlító pedagógiában az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum gondozásában, Illés Lajosné dr. sorozatszerkesztésében megjelent Összehasonlító Pedagógiai Füzetek c. kiadvány, amely jól szolgálja mind az oktatást, mind a kutatást.

Sajnos, kevesen ismerik az OPKM által kiadott két rendkívül fontos újabb kötetet, amely mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalom jól hasznosítható írásait tartalmazza. Pedagógiai Olvasókönyv címmel 1993-ban jelent meg az a szöveggyűjtemény, amely a XX. századi jelentős magyar pedagógiai írásokat gyűjtötte kötetbe, majd 1997-ben Válogatás a XX. század külföldi pedagógiai irodalmából címmel tanulmányozhatjuk azt a kiadványt, amely dr. Horváth Tibor főigazgató kezdeményezésére a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Felsőoktatási Főosztály támogatásával jelent meg.

A Balogh László, Pukánszky Béla és Vág Ottó válogatta vaskos kötet tanulmányi segédkönyvként látott napvilágot, de lényegesen több annál. Akár tankönyvül szolgálhat a pedagógia szakos hallgatók számára.

Külön említésre érdemes (a sajnos már fekete keretben megjelent szerző) Vág Ottó professzor bevezető tanulmánya, amely a XX. századi pedagógiai gondolkodás főbb jellemzőit tárja fel. A szerző utolsó munkájában a századforduló kihívásait mutatja be, közölve az elméleti válaszokat, a két világháború árnyékában folyó nevelés problémáit. A Celler Zsuzsanna igényes szerkesztésében megjelent munka tovább öregbíti az OPKM kiadói tevékenységének jó hírét.

Jelentős újabb mű a komparatív pedagógiában dr. Kovács Sándor professzor kötete, amelyet Hagyományos és új közelítések az összehasonlító pedagógiában címmel adtak ki szintén 1997-ben Pécsen, a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Intézetének gondozásában.

A hét fejezetből álló munka a maga nemében egyedülálló a hazai szakirodalomban. Az itt közölt bibliográfiára jellemző, hogy Illyés Gyula és Kozma Tamás neve olvasható csak magyar szerzőként a kötetben. Kovács professzor könyvének első fejezetében a neveléstudomány és az összehasonlító pedagógia kapcsolatát mutatja be, majd vázolja a legmarkánsabb összehasonlítási vonatkozási pontokat, a történeti előzményeket és tematikus kapcsolódásukat más tudományokhoz. A második fejezet az összehasonlíthatóság és az összehasonlítás problémáival foglalkozik tudományos igényességgel, elsősorban a kutatást szolgálva.

A harmadik fejezet különösen sokat nyújt az oktatóknak és a kutatóknak egyaránt. Maga a cím megfogalmazása is szerencsés: A nevelőintézmények működésének politikai kontextusa az európai (észak-amerikai és más) neveléskultúrákban. Olvashatunk itt a közhatalom új törvényességi pozícióiról az oktatásügyben az Európai Közösség országaiban folyó megánoktatásról, az oktatásirányítási tapasztalatokról, a nevelés európai dimenzióiról, a világbanki jelenlétről az oktatásügyben.

Majd az ún. etűdök következnek az oktatási rendszer szerkezetéről és működéséről. A következő fejezetben az európai szakoktatásról kapunk képet, illetve a felsőoktatásról. Végül a szerző a komparatisták nemzetközi együttműködésével ismerteti meg, rámutatva az elmúlt negyedszázad eredményeire.

Tényként állapítható meg, hogy a rendszerváltozás folyamata különösen kedvez a komparatív pedagógia művelőinek. Hazánk nyitottsága a világra rendkívül sok újabb lehetőséget tár elénk. Ma

már egyetlen világtáj sem meghatározó. Vigyázó szemünket nem egyetlen pontra szegezzük. Helytelen lenne azonban a keletet a nyugattal felcserélni, megfélelkezve még szomszédainkról is! Mindazoktól tanulunk, akiktől lehet, akik több ismerettel, nagyobb tapasztalattal rendelkeznek.

Ismét televíziós példához térünk vissza, hiszen ez több évtizedes kutatási témánk.

Az 50-es évek elején olvashattunk a nyugati szakirodalomban például a televízió és az agresszivitás kapcsolatáról. Nálunk ebben az időben még televízió sem volt, s mi már akkor igyekeztünk felhívni a szülők és a pedagógusok figyelmét a média szerepére. Sajnos, nem sok eredménnyel. Arra hivatkoztunk, hogy ami a médiákkal kapcsolatban nyugaton megjelenik, az számunkra a jövőt jelent mind pozitív, mind negatív vonatkozásban. Számolnunk kell tehát azok következményeivel. Az okos más kárán tanul! Sajnos, nem tanultunk. Mások problémáit mi is éljük a korábbi figyelmeztetések ellenére.

Gyorsan változó világunkban a másokra való odafigyelés rendkívül fontos következményekkel jár. Ezért örülünk minden olyan publikációnak, amely az összehasonlító pedagógia lehetőségeit alkalmazva újabb információkhoz juttat.

A komparatív pedagógia fejlődése vonatkozásában szinte korlátlanok a lehetőségek a „világmédia”, az informatika világában, amikor akár otthonunkból ki se mozdulva nemzetközi konferenciákat rendezhetünk.

DR. OLÁH JÁNOS

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Szeged

Mészáros István: Magyar Iskola: 996–1996

– ELŐADÁSOK, CIKKEK, BESZÉDEK –

A kötetet egykori tanítványai ajánlják az olvasó figyelmébe: „Örömmel ajánljuk a kötetet a Tisztelt Olvasó jóindulatába. Egykori tanárunk a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékén, Mészáros István professzor gyűjtötte össze benne a magyar iskola milleneuma alkalmából készült munkáinak egy részét.

Professzor Úr fáradhatatlanul járta ebben az évben az országot, a magyar iskola, a magyar kultúra, az összefonódott európai-magyar műveltség ezeresztendős múltját ismertetve, a jelenhez szóló kérdéseket is kifejtve. Igen sok helyre hívták előadásra, országos és regionális konferenciákra határainkon belül és kívül, számos folyóirat és újság kért tőle tanulmányt, cikket.

Ezek töredékét tartalmazza e kötet, amely nem csupán az ünnepi esztendőnek s az ezeréves magyar iskolának állít emléket, de a szaktudomány – a magyar nevelés – és iskolatörténet, tágabban: a művelődéstörténet – részére is számos új vonatkozást, új szempontot nyújt. S nemcsak az ismertek bőséges tárháza ez a gyűjteményes kötet, hanem erkölcsi hozama is jelentős, főként a hivatásukra most készülő fiatal pedagógusjelöltek számára.

Örömmel nyújtjuk át e könyvet a Tisztelt Olvasónak. Egyúttal Professzor Úr 70. születésnapjára is gondolunk, őt ebből az alkalomból tisztelettel köszöntve. További termékeny, munkás éveket kívánunk neki: egykori tanítványai” (köztük e könyv ismertetője is).

A kötet bemutatója néhány témát külön is az olvasó figyelmébe ajánl: Iskola-honismeret-ezer év; A pedagógushivatás múltja, jelene; Az egyház – népünk nevelője; Ezeréves magyar katolikus nevelés; Klebelsberg iskolareformja; Katolikus iskolák a két világháború között; 1956, a